

УДК 658.7(477)

РОЗВИТОК ЛОГІСТИКИ В УКРАЇНІ

Кусий С.В.

Національний університет харчових технологій

Досліджено історію розвитку логістики, значення терміну «логістика» в різні часові періоди. Наведено основні причини, які зумовили розвиток логістики, розглянуто етапи розвитку логістики та виділено актуальні для сьогодення фактори, що впливають на розвиток логістики. Логістика в сучасному середовищі є системою зменшення витрат при поставці, перевезенні та зберіганні продукції; інструментом, який успішно застосовується в світі для покращення якості здійснення діяльності підприємств та дозволяє отримати конкурентні переваги на ринку. При цьому важливим значенням для розвитку логістики є створення сучасної інфраструктури. В статті розглянуто сучасний стан логістичної інфраструктури в Україні, досліджено структуру вантажоперевезень. Проаналізовано міжнародний досвід щодо розвитку логістики як при доставці товарів, так і при їх замовленні через мережу Інтернет та наведено перспективи розвитку логістики в Україні.

Ключові слова: логістика, розвиток логістики, логістична система, логістична інфраструктура, логістична діяльність.

Постановка проблеми. Логістика як наука пройшла тривалий шлях становлення та розвитку. З давніх давен логістика на своєму шляху мала різні сфери застосування та зміст. Слово «логістика» має грецьке походження та означало «мистецтво розрахунків, мистецтво міркування». У Стародавньому Римі логістика мала на меті правила розподілу продуктів. Надалі логістика застосовувалася у військовій сфері. Початок розвитку логістики як напряму підвищення ефективності діяльності підприємств та зниження витрат припадає на кінець 90-х років. До того часу у вітчизняній практиці господарювання застосовувались лише окремі елементи логістики, внаслідок чого більшість підприємств мали вдвічі більші витрати. У той же час передові країни вже повною мірою використовували досягнення логістики на ті часи. В сучасний період нестабільності вітчизняного ринку, в час постійних змін та невизначеності, підприємствам необхідно при кожній можливості знижувати витрати. Цього можливо досягти саме за рахунок розвитку логістики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку, стан та перспективи логістики в Україні знайшли своє відображення у публікаціях багатьох науковців, серед яких: Алькема В.Г., Арчибісова Д.С., Бакаєв О.О., Більовський К.Е., Герашенков А.С., Довженко О.О., Казанська О.О., Колосова Б.В., Кутах О.П., Мельничек О.С., Пархашева Н.В., Пономаренко Л.А., Сумець О.М., Чернописька Н.В., Шандрівська О.Є., Яковлева О. та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Логістика має велике значення для стабільної роботи підприємства, підвищення ефективності, забезпечення конкурентоспроможності та зниження витрат. Хоча даний науковий напрям налічує достатню кількість робіт та досліджень вчених, питання подальшого розвитку логістики залишається актуальним, особливо в умовах нестабільного середовища нашої країни.

Формування цілей статті є дослідження сучасного стану логістики України та перспектив її розвитку.

Викладення основного матеріалу дослідження. Незважаючи на багаторічну історію розвитку логістики як явища, «логістика», як термін, на

своєму початковому етапі розвитку не використовувалася, дане визначення з'явилося набагато пізніше. Основи логістики сформувались ще за часів Стародавньої Греції та Риму. В той час були сформовані базові правила та принципи майбутньої логістики, на базі яких логістика стала наукою про логічні розрахунки. Її завданнями були пришвидшення переміщення продукції завдяки плануванню та організації на певну територію для її продажу та обміну, здійснення розподілу продукції між населенням тощо.

Серед основних причин, які зумовили розвиток логістики, науковці [1; 3; 8] виділяють найчастіше наступні:

- збільшення витрат на доставку продукції, наслідками чого стала енергетична криза та періодичне підвищення цін на продукти нафтової промисловості;

- зростання популярності постачання точно-в-час;

- впровадження виробничих логістичних систем («КАНБАН», «худе виробництво», MRP, SCRP, ERP);

- розвиток інформаційних технологій, науково-технічний прогрес.

На основі досліджень [1; 8] зроблено висновок, що становлення логістики пройшло на своєму шляху п'ять етапів розвитку:

- 1) до XIV ст. до н.е. – I ст. н.е. – характеризувався рухом товарів, переміщення армій та планування маршрутів;

- 2) I ст. н.е. – XIX ст. н.е. – протягом даного періоду логістика розвивалася у військовому напрямку;

- 3) початок 1900 р. – сер. XX ст. – застосування логістики в економіці, розвиток транспортної логістики;

- 4) 50-ті – 80-ті рр. XX ст. – відбулося формування логістичного менеджменту, застосування логістичних систем;

- 5) з сер. 80-х рр. XX ст. – застосування методів управління матеріальними потоками.

У наш час логістика характеризується широтою функцій, вона забезпечує не тільки переміщення товарів, але й складування, доставку, залежить від наявної інфраструктури, набирає ще більшої важливості за рахунок нових напрямів розвитку ринку та способів доставки.

Досліджуючи сучасний стан логістики в Україні, слід зазначити, що більшість підприємств впроваджують різні нововведення в даному напрямку, IT-технології, оптимізуючи систему логістики й скорочуючи витрати на зберігання, складування та перевезення.

Проведений аналіз поглядів вітчизняних науковців [2; 3; 6] дозволив виділити актуальні для сьогодення фактори, що впливають на розвиток логістики:

- зміна філософії ринку, перехід до ринку покупця;
- посилення процесів глобалізації;
- розвиток міжнародної торгівлі та зростання вантажопотоків;
- необхідність забезпечення конкурентоспроможності на міжнародному ринку;
- прихід на ринок міжнародних корпорацій;
- впровадження міжнародних проектів та програм логістичного спрямування;
- розвиток логістичної інфраструктури;
- створення вітчизняних логістичних підприємств;
- зростання дефіциту ресурсів.

Для розвитку логістики визначальне значення має логістична інфраструктура. В сучасній економіці України логістична інфраструктура має безпосередній вплив на збільшення ВВП країни через розширення забезпечуючих видів діяльності, що пов'язано із забезпеченням вищої якості товарних потоків та здійснення залучення транзитних потоків, що проходять через країну, та використання сучасних транспортних, інформаційних, складських і комунікаційних систем, збільшення зайнятості населення. Тому для забезпечення конкурентоспроможності продукції вітчизняних підприємств, актуальним завданням є створення в Україні сучасної логістичної інфраструктури як інтегрованої та адаптованої системи.

Важливість цього завдання посилюється нерозвиненістю логістичного менеджменту і наявністю проблем управління логістичною інфраструктурою. Дані негаразди пов'язані з неефективним використанням основних засобів підприємств, що забезпечують логістичні процеси, наслідком чого є збільшення витрат під час складування та транспортування матеріальних потоків. Основними причинами цього є нераціо-

нальне використання виробничих площ, простої або неінтенсивне завантаження обладнання, непропорційне співвідношення між робочою силою та основними засобами, зменшення фондівіддачі основних засобів.

Для удосконалення логістики в Україні необхідно покращити стан авто-мобільних шляхів, адже Україна за якістю доріг посідає одне з останніх місць в світі. Удосконалення та розширення потребують і залізничні шляхи, які є привабливими через низьку вартість доставки на одиницю продукції та універсальність. Пріоритетним напрямком також є розвиток портів і нарощування контейнерних перевезень та використання водних шляхів по Україні через найбільші річки Дніпро, Дністер, Південний Буг, Сіверський Донець. Міжнародним трендом є вихід на ринок повітряного транспорту лоукост-перевізників, які надають можливість людям суттєво економити кошти на переліт. Для України привабливим є залучення лоукост-перевізників для збільшення кількості перевезень та розширення повітряних напрямів. Стратегічним напрямком є будівництво та розвиток трубопровідного транспорту, зокрема для поставки газу і нафтопродуктів. Дані шляхи зможуть привабити нові міжнародні компанії, інвестиції та партнерів.

Хоча логістика в Україні почала розвиватись лише з недавніх часів, проте за останні роки вона почала відповідати тенденціям розвитку світового ринку, але багато чого на даному шляху необхідно удосконалити. Аналіз структури вантажоперевезень в Україні за 2016-2017 рр. (рис. 1) засвідчує, що найбільшою популярністю в Україні користується залізничний транспорт через свою відносно економічність та універсальність.

Трубопровідний транспорт посідає друге місце в складі вантажоперевезень, що обумовлено його специфічністю. Автомобільний транспорт займає третє місце в складі вантажоперевезень України через свою маневреність та можливість забезпечити регулярність перевезень. Авіаційний та водний транспорти займають однакову частку перевезень, внаслідок високої вартості авіаперевезень та низької швидкості водного транспорту, який також потребує наявності обладнаних портів.

В сучасних умовах спостерігається диверсифікація напрямків розвитку логістики. Беручи до

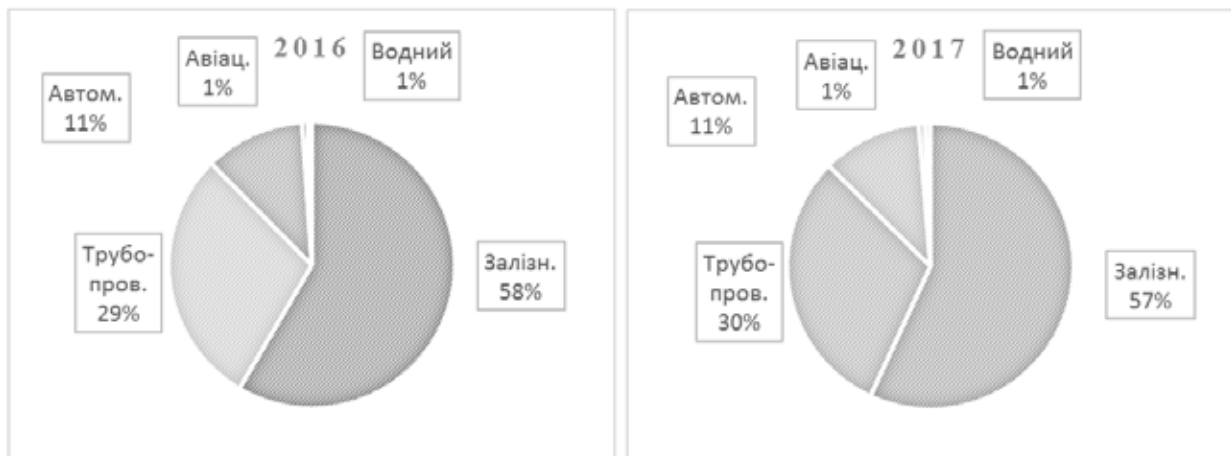

Рис. 1. Структура вантажоперевезень в Україні за 2016-2017 рр., %

Джерело: побудовано на основі даних [11]

уваги світові тренди розвитку логістики серйозні кошти вкладаються в:

- роботизацію і автоматизацію виробництва (58%);
- впровадження сенсорно-керованої техніки і інтернет речей (43%);
- самохідну чи керовану техніку, що працює без участі людини (14%);
- доповнену і віртуальну реальність (8%) [10].

При цьому прикладом для наслідування є компанія «Amazon», яка є передовою компанією з впровадження технологій, яка вже впровадила доставку дронами. На сьогодні інші компанії намагаються рівнятися на «Amazon». При цьому у вітчизняній аграрній сфері вже використовуються безпілотники. Ця технологія ще зовсім нова для аграріїв, проте стрімко розвивається і коло тих, хто оцінив користь дронів у сільському господарстві, стрімко росте. Такі безпілотники можуть дистанційно перевіряти стан полів, обладнання, а також технічні споруди, огляд яких може бути пов'язаний з ризиком для життя і здоров'я співробітників. Дрон дає можливість бути присутнім у будь-якій точці поля. Існують ситуації, коли людині важко, небезпечно або незручно оглянути всі місця на полі настільки детально, щоб не пропустити окремі проблемні ділянки і саме використання дронів знижує цей ризик до мінімуму. З відповідним програмним забезпеченням агроном може відслідковувати все, що знімає дрон та допомагає оперативно отримувати інформацію про його поля. Сучасні дрони можуть обприскувати поля, вносити добрива, біологічні засоби захисту рослин, це дає можливість суттєво полегшити роботу агрономів.

Останніми роками широкої популярності в Україні набуло придбання товарів через маркетплейси та інтернет-магазини. Даний спосіб здійснення покупок користується перевагою у населення, особливо в даний час, коли знизилась купівельна спроможність. Продавцям та магазинам не має необхідності витрачати кошти на оренду магазинів, на оплату електроенергії, зарплату працівникам, це і дає їм можливість пропонувати товари за нижчою ціною, аніж в аналогічних офлайн-магазинах. Ще однією з переваг даного способу покупок є зручність в оплаті товарів на сайті через електронну систему платежів та зручна доставка до поштового відділення або за окрему плату «до дверей». Усе це зумовило розвиток мережі інтернет-магазинів та логістичних компаній. Останнім часом серед населення зросла популярність здійснення замовлень товарів не тільки на вітчизняних майданчиках, але й в закордонних інтернет-магазинах.

Отримати інтернет-замовлення протягом години після здійснення покупки на сайті – це абсолютно реально в США та Європі. Враховуючи світові тренди, все нові послуги для e-commerce з'являються і в Україні. Кожного року вітчизняна електронна комерція демонструє зростання на рівні 35%, що спонукає суміжні галузі пропонувати нові послуги для інтернет-бізнесу. Згідно дослідження Ukrainian E-commerceExpert, у клієнтському портфелі поштових компаній частка e-commerce, становить 60-70%. Про те, що український ринок e-commerce є найдинамічнішим, у Європі говорять дослідження European B2C E-CommerceReport 2016 [4].

Нещодавно на українському ринку почали говорити про відносно нову бізнес-послугу – фулфілмент – яка у світі набула популярності завдяки революційним рішенням у логістичній компанії «Amazon». Фулфілмент включає повний комплекс операційно-складської обробки замовлень для інтернет-магазинів: прийом товарів від постачальників, зберігання на складі, комплектація і упаковка, відвантаження замовлень на доставку, доставка власним транспортом або контроль доставки поштовими компаніями, обробка повернень. Так, віддавши логістичні операції на аутсорсинг, інтернет-магазин зосереджується на просуванні свого продукту і продажах, а за обробку товарів і своєчасне виконання замовлення відповідає вже логістичний провайдер.

За даними інформаційного агентства «AllRetail», розвиток логістичного бізнесу в Україні стримує відсутність складів. Більшість складів в Україні по-будовані ще в радянські часи або перепрофільовані під склади виробничі приміщення підприємств. Лише 10% складів в Україні відповідають вимогам класу «А» або «В», 50% – склади класу «Д», 30% – класу «С», інші – зовсім не класифіковані. В середньому по Україні на 1000 осіб приходиться менше 15 кв. м складських площ, що в 15-17 разів менше, ніж у Західній Європі [7].

Таким чином до факторів, які частково наведені в джерелах [7; 8; 10], що стримують розвиток логістики в Україні, можна віднести:

- проектування логістичних систем ускладнюється великою площею країни, недостатнім рівнем розвитку мережі автодоріг, відсутністю сучасних вантажних терміналів, високим рівнем зношування автомобільного, залізничного й іншого видів транспорту, а також все більше його моральне старіння;

- невелика кількість якісних сучасних складських комплексів з необхідним спеціалізованим устаткуванням, що відповідають світовим логістичним потребам;

- низький рівень впровадження систем зв'язку, через що в багатьох логістичних компаніях виникають складності з відстеженням логістичних ланцюжків і процесу транспортування вантажів по країні та за її межами;

- недосконалість вітчизняного законодавства та відсутність програм розвитку логістики, що стимулювало б до підвищення її ефективності;

- низька забезпеченість кадрами та недостатній рівень підвищення кваліфікації вже наявних спеціалістів; нестача спеціалістів, які володіють належним рівнем знань в сфері інформаційних технологій та мають практичні навички швидкого реагування в мінливих ринкових умовах;

- митні та тарифні бар'єри;

- незадовільні автомобільні шляхи та інфраструктура;

- відсутність коштів на придбання сучасних транспортних засобів, на придбання і установку систем моніторингу руху транспортних засобів;

- недосконалість організації бухгалтерського обліку на підприємствах, яким не враховуються витрати на логістику, як це здійснюється в країнах ЄС, в напрямку якого прямує Україна (для аналізу цих витрат підприємствам необхідно за власним бажанням та необхідністю окремо складати звіти);

– нестабільна економічна ситуація в країні, відсутність підтримки з боку держави, інфляція, корупція, бездіяльність політичних діячів та загальне зниження обсягів виробництва.

Серед перспектив розвитку логістики в Україні слід виділити інтеграцію організацій України у світову логістичну мережу, впровадження новітніх технологій та обладнання, застосування широкого спектру сучасних економічних інструментів у процесі управління логістикою, розвиток інтегрованої логістики, що дозволяє об'єднати зусилля керівництва підприємства, його структурних підрозділів та логістичних партнерів в управлінні матеріальними та супутніми потоками у повному логістичному ланцюгу «закупівля – розподіл – продаж».

Висновки з даного дослідження і перспективи. Розглянувши основи розвитку логістики, етапи історичного становлення логістики, міжнародний досвід та сучасний стан, можна зробити висновок, що в Україні наявні значні логістичні можливості, що пов'язано з місцем розташуванням та площею, яку займає країна, але розвиток логістики потребує посиленої уваги та інвестування в даний напрям. Логістична інфраструктура в Україні потребує активного розвитку. Використовуючи логістичні можливості повною мірою, вітчизняні підприємства зможуть досягнути багатьох переваг: зниження витрат виробництва, ефективного управління запасами, якісного обслуговування клієнтів, гнучкого реагування на потреби ринку та наростити конкурентні переваги.

Список літератури:

1. Бакаев О.О., Қутах О.П., Пономаренко Л.А. Теоретичні засади логістики: Підручник. Т. 1. – К.: Київ. ун-т економіки і технологій транспорту, 2003. – 430 с.
2. Довженко О.О. Перспективи розвитку логістики на українських підприємствах [Електронний ресурс] / О.О. Довженко, О.С. Мельничук // Економіка. Управління. Інновації. – 2011. – № 2(6). – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/>.
3. Казанська О.О. Інформаційне забезпечення розвитку логістичної інфраструктури національної економіки / О.О. Казанська, А.С. Герашенков // Економічні науки. Серія «Економіка та менеджмент»: Збірник наукових праць. Луцький національний технічний університет. – Випуск 7(26). Частина 4. – 2010. – С. 156-171.
4. Логістика для e-commerce в Україні виходить на новий рівень [Електронний ресурс] // За підтримки Zammler Group – 2017. – П'ятниця, 19 травня. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/>.
5. Особливості ринку логістичних послуг в Україні [Електронний ресурс]. – 2017. – Понеділок, 9 жовтня. – Режим доступу: <https://pro-consulting.ua/>.
6. Пархаєва Н.В. Проблеми та перспективи розвитку логістичної інфраструктури в Україні / Пархаєва Н.В., Колосова Б.В. // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – Випуск 1. Том 2. – 2013. – С. 259-263.
7. Развитие логистического бизнеса в Украине тормозит отсутствие складов / Информационное агентство "AllRetail" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://allretail.ua/>.
8. Сумець О.М. Теоретико-методологічні засади логістичної діяльності підприємств агропродовольчого комплексу : монографія / О.М. Сумець. – Харків: «Друкарня Мадрид», 2015. – 544 с.
9. Трактори-велетні, дрони-оприскувачі та багатотонні комбайни – виставка «Агро-2017» у розпалі [Електронний ресурс]. – 2017. – Субота, 10 червня. – Режим доступу: <https://gazeta.ua/>.
10. Яковлева Оксана. Основные тенденции в развитии логистики 2017 года [Електронний ресурс] / Яковлева Оксана. – 2017. – Неділя, 12 листопада. – Режим доступу: <http://www.logist.fm/>.
11. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua/. – Офіційний сайт Державної служби статистики України.

Кусый С.В.

Национальный университет пищевых технологий

РАЗВИТИЕ ЛОГИСТИКИ В УКРАИНЕ

Аннотация

Исследована история развития логистики, значение термина «логистика» в разные временные периоды. Приведены основные причины, которые обусловили развитие логистики, рассмотрены этапы развития логистики и выделены актуальные факторы для настоящего, влияющие на развитие логистики. Логистика в современной среде является системой уменьшения затрат при поставке, перевозке и хранении продукции; инструментом, который успешно применяется в мире для улучшения качества осуществления деятельности предприятий и позволяет получить конкурентные преимущества на рынке. При этом важным значением для развития логистики является создание современной инфраструктуры. В статье рассмотрено современное состояние логистической инфраструктуры в Украине, исследована структура грузоперевозок. Проанализированы международный опыт по развитию логистики при доставке товаров и при их заказе через Интернет, и приведены перспективы развития логистики в Украине.

Ключевые слова: логистика, развитие логистики, логистическая система, логистическая инфраструктура, логистическая деятельность.

Kusyi S.V.

National University of Food Technologies

DEVELOPMENT OF LOGISTICS IN UKRAINE

Summary

The history of the development of logistics, the meaning of the term "logistics" in different time periods have been researched. The main reasons for the development of logistics, the stages of development of logistics are considered, and the factors that influence the development of logistics, which are currently important, are highlighted. Logistics in the modern environment is a system for reducing costs for the delivery, transportation and storage of products; it is a tool that has been successfully applied in the world to improve the quality of the company performance and allows you to gain a competitive advantage in the market. At the same time, the creation of modern infrastructure is an important factor in the development of logistics. The article deals with the current state of logistics infrastructure in Ukraine, the structure of cargo transportation is explored. The international experience in the development of logistics both during delivery of goods and on their order via the Internet is analyzed and the prospects of logistics development in Ukraine are presented.

Keywords: logistics, logistics development, logistics system, logistics infrastructure, logistic activity.